

Historie objevů drabčků rodu *Zyras*

Miroslav Dvořák

Autoři textu i obrázku věnují honorář Nadaci Živa

U Pouzdřan (Hustopeče u Brna) nalezl v r. 2002 (27. 4.–19. 5.) mladý adept entomologie M. Švarc několik jedinců (asi 20) myrmekofilního (na mravence vázaného) drabčika *Zyras* (*Myrmoecia*) *perezii*. Je to nový druh pro Českou republiku. Protože pokládám za vyloučené, aby brněnští sběratelé brouka v minulosti přehlédli, jde zřejmě o nové rozšíření druhu. Dosavadní výskyt v Evropě je znám ze Španělska (a 1× z Maďarska, 2× ze Slovenska).

Pro úplnost je nutné připomenout, že *Zyras* (*Myrmoecia*) *perezii* byl též uveden v literatuře z okolí Prahy (Lohse 1974), ale šlo o mylnou interpretaci informace od některého pražského entomologa, který tehdy měl ve skutečnosti na mysli druh *Zyras* (*Pella*) *erraticus*.

Z podrodu *Myrmoecia* žijí v ČR dva další druhy, které vzhledem ke krátké době výskytu (konec dubna, začátek května) bývaly vždy považovány za sbírkové rarity pražského okolí (vrch Homole u Vraného n. Vltavy). Dnes už zde oba druhy (*Z. confragosus* a *Z. plicatus*) a hostitelského mravence není možno nalézt, místo zarostlo akátem a vysokou travou (dříve se tu pásly krávy chalupníků z nedaleké Zvole), takže změnilo mikroklima. Oba druhy byly již v Živě vyobrazeny (1989, 5: 223–225).

Druhy podrodu *Myrmoecia* žijí výhradně v hnízdech zemního mravence r. *Tapinoma* (hlavně mravenec voňavý — *T. erraticum*). Přestože jsou tito drabčiči lovci mravenců (synechtrie), mají specifickou adaptaci pro možnost jít přímo mezi mravence do hnízda pod kámen. Mají na zadečku výrůstky, často ochlupené, které jsou jinak typické pro hýčkané a chované mravenčí hosty (symfilie), jež poskytují mravencům různé šťávy jako pochutinu (blíže viz Živa 1989, 5: 223–225). I přesto se v mraveništi dají drabčiči zastihnout jen za deště nebo při jiném ochlazení (začátkem května) nebo možná i v noci, když padá rosa — to zvyšuje vzácnost jejich nálezů.

Na druh *Zyras* (*Myrmoecia*) *perezii* mám osobní vzpomínky, které, doufám, mohou zajímat i čtenáře Živy. Od začátků své entomologické činnosti se zajímám o myrmekofily, a tak, když jsem již sbíral oba uvedené zástupce podrodu *Myrmoecia* (*Z. confragosus* a *Z. plicatus*), chtěl jsem se zaměřit na další druh — *Z. perezii*. Nestor českých entomo-

logů, jeden ze zakládajících členů České společnosti entomologické (viz Živa 2004, 3: XXXI) Jan Roubal (1880–1971), objevil tento druh v r. 1924 u Bánovců n. Bebravou na Slovensku a nález hned ohlásil v Časopise Čs. spol. entomologické v článku s názvem: *Zyras perezii* Uhagón, španělský druh brouka na Slovensku. Naplánoval jsem si tedy exkurzi právě do okolí Bánovců n. Bebravou.

Už začátek exkurze v r. 1963 vypadal nadějně. V Súlovských skalách (Bytča) jsem odchytil 10. května dva drabčičky *Zyras* (*Pella*) *similis*, další druh ze vzácných příslušníků naší fauny, ale z podrodu *Pella*. Je to vzácný dvojník hojnějšího druhu *Zyras* (*Pella*) *limbatus*. V Trenčianských Teplících jsem nato (12. 5.) chytil krátce po dešti pár drabčičků *Z. confragosus*. Tento druh jsem zatím znal jenom z Čech (Vrané n. Vltavou) a teď jsem doložil výskyt i na Slovensku. Celý týden jsem prohledával široké okolí Bánovců, bohužel bez úspěchu.

Vracel jsem se domů přes Nitru, kde jsem se ještě den zdržel a udělal si výlet na Žibricu a Zobor. Foukal vítr a někde mezi těmito lokalitami mě zastihl krátký májový deštěk. Úkryt jsem nehledal a cestou jsem stále pátral po broucích. A tu pod jedním plochým kamenem (na jeho spodní straně) byl mezi mravenci vytoužený *Zyras perezii*; po téměř 40 letech druhý nález v tehdejším Československu (18. 5. 1963) a druhá slovenská lokalita.

Porozhlédl jsem se po okolí a nejvýše o 10 m dále byl pod kamenem párek druhu *Zyras plicatus*. Ve dvou mraveništech na jedné lokalitě během krátké chvíle hned tři vzácní drabčiči. Spolu s nálezem v Trenčianských Teplících to byly při jedné výpravě všechny naše tři druhy tohoto raritního podrodu. Považoval jsem den za šťastný, ale že právě dešť ovlivnil výsledek, to mne tehdy ještě nenapadlo.

Při návratu z exkurze jsem udělal ještě zastávku v Bratislavě a navštívil dubový háj v Juru pri Bratislavě. Zde v jednom dutém dubu měl nebývalé velké hnízdo stromový mravenec *Liomotopum microcephalum*. Kolem jeho hojných pěšinek

Drabčik Zyras (Myrmoecia) perezii, od r. 2002 nový druh na území ČR. Ochlupené výrůstky na vrchní ploše zadečků ukazují na přechod ze synechtrie (lovec mravenců, který je v případě odhalení mravenci napadán) k symfilii (mravenci svého hosta chovají, chrání a krmí). Orig. J. Kobylák

jsem nalezl v suchém listí několik jedinců jeho u nás stále vzácnějších nezvaných hostů *Z. (Pellobromonia) ruficollis* a s ním se přizpůsobující menší druh *Z. (Lepla) hampei*.

Po návratu do Prahy bylo mezi členy entomologické společnosti podivění, dokonce větší, než jsem čekal. Ale teprve nyní jsem se dozvěděl od starších entomologů další podrobnosti. Nález *Zyras perezii* byl J. Roubalem ohlášen v r. 1924. Mnozí pražští sběratelé navštívili ještě před 2. světovou válkou stráně v okolí Bánovců n. Bebravou mnohokrát, ale žádný z nich zde neuspěl, přestože to byli znalci v entomologii zvoucých jmen a sběratelé na slovo vzati. A tak se po čase mezi nimi rozšířila pověst, že si J. Roubal asi špatně popsal epruvety nebo zaměnil vypreparované brouky a že tak označil slovenskými lokalitními lístky španělské sběry.

Můj nález Roubalovo tvrzení rehabilitoval, však si tento náš přední entomolog za svou dosavadní koleopterologickou práci podobné pochyby nezasloužil. Neváhal jsem a navštívil jsem tehdy J. Roubala v jeho bydlišti, abych mu podal zprávu o dalším nálezu *Zyras perezii*. Pan Roubal mne vyslechl a věnoval mi posledního zbývajícího jedince ze svého nálezů *Z. perezii* z Bánovců n. Bebravou z r. 1924 (ostatní jsou uloženy s celou jeho sbírkou v bratislavském muzeu) a také tubičku nepreparovaných brouků od mravenců z okolí Vladivostoku z pozůstalosti MUDr. Š. Jurečka (1877–1940).

Voják Š. Jureček přeběhl v 1. světové válce z rakouské armády a stal se v Rusku československým legionářem. Legie se nemohly vrátit zpět do vlasti přes území ovládané revolucí, a tak legionáři postupovali přes Sibir na východ až do Vladivostoku, odkud teprve odjeli loděmi domů. Entomolog Jureček po celou dobu sbíral brouky a pečlivě je ukládal odděleně podle lokalit. O jeho objevu drabčika z nory slyšela, který dostal po nálezci rodový název *Jureckia*, už byla v Živě zmínka (1989, 1: 31–32).

Po svém návratu do Prahy Jureček vypreparoval z každého většího sběru několik brouků a dal je určit specialistům. Z Vladivostockých myrmekofilů získal i neznámého drabčika, kterého dal určit specialistovi F. Rambouskovi (1886–1931). Ten si nebyl jist, a tak brouka poslal k revizi světovému koleopterologovi Bernhauerovi, který jej popsal jako nový druh a pojmenoval *Zyras (Pella) rambouseki* podle odesílatele záсылky. Tak přišel pravý nálezce zkrátka, neboť by si zasloužil, aby byl druh pojmenován po něm.

Díky daru od J. Roubala jsem měl záhy příležitost tuto „křivdu“ odčinit, protože obsah Jurečkovy epruvety předčil všechna očekávání. Kromě tří druhů žijících i v ČR — *Lomechusa emarginata*, *Zyras (Pella) cognatus* a *Z. (Lepla) lugens*, obsahovala 30 jedinců *Z. (Pella) rambouseki* a další tři brouky, které se mi podařilo popsat jako dosud neznámý nový druh na počest sběratele *Zyras (Pella) jurecki*. Oba tyto druhy přitom rozlišil jako různé i sám Jureček, protože je ve své sbírce uložené v Národním muzeu v Praze umístil odděleně (po jednom exempláři od obou druhů).

Některé podrody r. *Zyras* jsou často považovány na rody, v tomto případě *Myrmoecia* i *Pella*. Do r. *Pella* byla sloučena i *Lepla* jako synonymum (Lohse 1974), ale později byla prokázána jejich odlišnost (Gürlich 1981), aniž bylo dořešeno postavení taxonu *Lepla*. (Při povýšení *Pella* na rod zůstává *Lepla* v r. *Zyras*, nebo je podrodem r. *Pella*, či samostatným rodem?) Proto jsem ponechal původní členění.